

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬГОСПВИРОБНИКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ЯК ПРОТИДІЯ ГЛОБАЛЬНІЙ ПРОДОВОЛЬЧІЙ КРИЗИ

BANK LENDING TO AGRICULTURAL PRODUCERS IN MARTIAL LAW AS A RESPONSE TO THE GLOBAL FOOD CRISIS

У статті проаналізовано місце та роль АПК України у світовому експорті продовольства та виявлено, що здатність українських аграріїв вирощувати та продавати свою продукцію безпосередньо впливає на глобальну продовольчу безпеку. Досліджено діяльність сільгоспвиробників в умовах повномасштабного воєнного вторгнення росії в Україну та зроблено висновки про необхідність державної підтримки фінансового забезпечення аграріїв. Обґрунтовано важливість та доцільність державних гарантій на портфельній основі до 80% загальної суми зобов'язань за основним боргом за портфелем кредитів банку-кредитора, що дасть змогу покрити високі ризики банківських установ під час війни. Наголошено на важливості створення належних умов та забезпечення сільгоспвиробників необхідними фінансовими ресурсами для здійснення усього комплексу весняно-польових робіт, отримання врожаю та запобігання глобальній продовольчій кризі.

Ключові слова: кредит, банки, аграрії, продовольча безпека, продовольча криза.

The article analyzes the place and role of Ukraine's agro-industrial complex in world food exports and found that in 2020/21 Ukraine's share in world exports of wheat was 3%, corn – 2%, barley – 5%, sunflower seeds – 27%. Ukraine has traditionally exported grain by the Black Sea to many countries around the world. Russia's war against Ukraine has caused devastating damage to Ukraine's economy, and in particular to the agro-industrial complex, which has disrupted wheat exports and could lead to a protracted food crisis in Africa and Asia. The purpose of the article is to study the nature and benefits of bank loans to farmers under the program of state guarantees of 80% during the sowing campaign in 2022 and to predict the state of food security. To achieve the goal of publication and obtain sound conclusions, the authors used the method of systematic research, which includes observation of research objects, hypothetical-deductive method, chronological research and statistical analysis. Results. Lending to farmers in the spring plays an important role in agricultural production. To conduct the 2022 sowing campaign, farmers need a total of UAH 100 billion, of which UAH 25 billion is credit. The state of war in the country forced to reconsider the terms of lending to farmers and provide them with support in the form of state guarantees on a portfolio basis up to 80% of the total debt. The program is aimed at farmers with a sown area of 100 to 10,000 hectares. The money received can be used to buy fertilizers, seeds, fuel, salaries for employees. 15 banks take part in the program. At the end of May 2022, farmers received UAH 31.489 billion in loans, of which 80% under the program of state portfolio guarantees – UAH 20.297 billion (64.5%). As a result of the study, the authors concluded that the state support of Ukrainian farmers and the active position of the banking system made it possible to conduct a timely sowing campaign in 2022. This means that Ukraine will have a harvest in 2022/23 and will be able to meet its food export obligations and maintain global food security. Only export routes need to be restored!

Key words: credit, banks, agrarians, food security, food crisis.

УДК 336.77:338.437

DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastuct66-32>

Миськів Г.В.

д.е.н., професор кафедри
маркетингу і логістики
Національний університет
«Львівська політехніка»

Висоцька І.Б.

к.е.н., доцент кафедри
фінансів та обліку
Львівський державний університет
внутрішніх справ

Myaskiv Galina

Lviv Polytechnic National University

Vysotska Inna

Lviv State University of Internal Affairs

Постановка проблеми. Світове співтовариство упродовж багатьох років докладало чималих зусиль для подолання голоду у світі та досягнення продовольчої безпеки. Це одна з фундаментальних цілей сталого розвитку людства, яка була прописана та ухвалена на конференції ООН у Ріо-де-Жанейро у 1992 р.

У 2017 р. Україна імплементувала Цілі сталого розвитку у національне законодавство і як країна-член ООН докладала усіх зусиль для їх досягнення, зокрема через вирощування та експортування надлишкового продовольства до країн Африки та Азії, які найбільше потерпають від голоду.

У 2020/21 м.р. частка України у світовому експорті пшениці становила 7,3%, кукурудзи – 2%, ячменю – 5%, соняшникового насіння – 27%. Водночас, експорт аграрної продукції становив 20% ВВП України [15].

Військове вторгнення росії в Україну перекреслило усі домовленості про мирне, цивілізоване

співіснування країн світу. Війна завдала і продовжує завдавати нищівних втрат економічній і соціальній сфері України. Разом з тим, війна впливає і на стан глобальної економіки, рівень світового ВВП, розвиток країн, які прямо чи опосередковано були пов'язані економічними відносинами з Україною та росією.

Голова Всесвітньої продовольчої програми Девід Бізлі попередив у березні, що війна в Україні може вивести глобальну продовольчу кризу на «рівень, що перевищує будь-який рівень, який ми бачили раніше» [1]. Ціни на пшеницю зросли до найвищих цін з 2008 року у відповідь на атаки 2022 року. Блокада українських морських портів і збройні напади на цивільні вантажні судна, призвели до порушення глобальних поставок пшениці, що може спричинити тривалу продовольчу кризу в Ємені, Афганістані, Єгипті та Східній Африці [3].

Тобто здатність українських аграріїв вирощувати та продавати свою продукцію безпосередньо впливає на глобальну соціально-економічну

стабільність, а її порушення може призвести до світової продовольчої кризи.

Ось чому вкрай актуально у найкоротші терміни деблокувати українські порти Чорного моря та відновити експорт зернових культур. А з іншого боку – усіма доступними засобами забезпечити проведення посівної кампанії українськими аграріями у 2022 р., щоб запобігти ймовірним втратам врожаю у 2022/23 м.р.

Дослідимо, зокрема, аспект банківського кредитування сільськогосподарських виробників у період воєнного стану, як механізм забезпечення аграріїв обіговими коштами для проведення посівної кампанії.

Сучасні реалії воєнного часу поставили проблему кредитування сільгоспвиробників України задля проведення посівної на рівень найвищої пріоритетності, оскільки від цього залежить не лише стан національної економіки, рівень ВВП, забезпечення українців продуктами харчування, але і рівень глобальної продовольчої безпеки, яка від початку військового вторгнення в Україну межує із продовольчою кризою. Продовольча безпека стала проблемою не лише громадського здоров'я, але і проблемою геополітики та безпеки усіх націй.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми банківського кредитування сільськогосподарських виробників завжди були актуальними для науковців, банкірів та фінансистів. Теоретичні та практичні аспекти фінансового забезпечення аграріїв висвітлювалися у працях: Войниченко П., Дем'яненко М. Я. [6], Кузнецова Л., Лупенко Ю. [8], Маліка М., Непочатенко О. [12], Патики Н. [13], Петрика М. [2], Щурика М., Чехова І. та ін.

Актуальність проблеми дослідження підтверджена і темою Всесвітнього економічного форуму у Давосі (травень 2022 р.), де ключовим питанням було вторгнення в Україну та його наслідки для глобальної економіки. Обговорення прогнозу глобальної продуктової безпеки/кризи відбувається також у всіх передових світових економічних виданнях: *The Economist*, *Financial Times*, *The New York Times*, *The Wall Street Journal* та ін.

Постановка завдання. Дослідити сутність та переваги банківських кредитів сільгоспвиробникам за програмою портфельних гарантій 80% у період посівної кампанії 2022 р. та спрогнозувати стан продовольчої безпеки за умови вчасного проведення весняно-польових робіт в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Україна є потужною аграрною державою, АПК якої забезпечує 20% ВВП та 45% українського експорту. У 2021 р. на пшеницю припало 19% українського експорту, на соняшникову олію – 23%, на кукурудзу – 22%, на ріпак – 6%, на макуху – 6%, на ячмінь – 5%, на м'ясо птиці – 3%, на соєві боби – 2% [5]. Україна традиційно щороку перевозила мільйони тон продовольства через Чорне

море, експортуючи великі обсяги вирощеної продукції в багато країн світу.

Однак, 24 лютого росія розпочала повномасштабне вторгнення на територію України. Нищівні бомбардування зруйнували транспортну інфраструктуру, знищили нафтові бази та НПЗ, зруйнували елеватори та зернохосовища. Тисячі гектарів орних земель були заміновані, потрапили під окупацію або на них тривають бої. Порти Чорного моря заблоковані, економічна акваторія – замінована.

Війна в Україні похитнула продовольчу безпеку в усьому світі через дестабілізацію ланцюгів поставок, підвищення цін на добрива та блокування експорту зерна. Це все посилює увагу світових лідерів до погіршення рівня продовольчої безпеки. Мільйони людей у цілому світі опинилися на межі голоду.

Станом на травень 2022 р. на зернохосовищах України зберігалося близько 22 млн. т. зерна [9], яке мали везти до Африки та Азії. Продовольство стало заручником військових.

Проведення посівної в Україні навесні 2022 р. теж опинилося під загрозою.

За інформацією Мінагрополітики, у зоні бойових дій знаходиться близько 20% посівних площ України. Прогнозована площа посіву основних ярих культур – 13,6 млн га, що на 3,3 млн га (24,3%) менше показника 2021 р. [9]. Однак, попри воєнний стан, аграрії розмінують поля, прибирають трупи та здійснюють посівну під загрозою бомбардувань, оскільки результат усього року сільськогосподарських робіт залежить від того, наскільки якісно буде організовано проведення весняно-польових робіт.

На початку посівної аграрії мобілізували власні запаси насіння, палива та ЗЗР. Але цього не достатньо. У деяких господарствах розбиті і розграбовані склади, тож доводилося закуповувати усю техніку та матеріали. Дається взнаки дефіцит паливо-мастильних матеріалів. Однак найбільша проблема – на початку весняного сезону сільгоспвиробники зіштовхнулися з кризою ліквідності обігових коштів – аграрії розраховували реалізувати зібраний торік врожай на експорт, проте уся портова інфраструктура Чорного моря заблокована. Тому сільськогосподарським підприємствам вкрай необхідна фінансова підтримка у формі пільгового банківського кредитування та державних гарантій.

Варто зазначити, що сільському господарству притаманна сезонність виробництва. Аграрії постійно потребували кредитних коштів, що зумовлено галузевою специфікою виробничих відтворювальних процесів: наявністю часового розриву між виробництвом сільськогосподарської продукції та надходженнями виручки від її реалізації. За таких умов, кредитування є необхідною складовою

для безперервного функціонування сільськогосподарських товаровиробників, поповнення обсягів їх фінансових ресурсів та виступає важливим джерелом фінансового забезпечення їх розвитку. Кредитування сільгоспвиробників на початку року відіграє важливу роль для початку виробництва агропродукції.

Загальна потреба українських аграріїв у коштах для посівної кампанії – близько 100 млрд. грн. На початок посівної кампанії 2022 р. аграрні підприємства встигли підготуватися на 80% [9]. Міністерству аграрної політики та продовольства України спільно з КМУ критично важливо було знайти близько 25 млрд грн. Тому Мінагрополітики ініціювало постанову щодо запровадження механізму надання державних гарантій сільгоспвиробникам.

Звернемо увагу, що фінансова підтримка сільськогосподарським виробникам надавалася урядом України, згідно Постанови КМУ № 28 від 24 січня 2020 р. «Про надання фінансової державної підтримки» та Постанови КМУ № 723 від 14 липня 2021 р. «Деякі питання надання державних гарантій на портфельній основі».

В основу цих постанов було закладено механізм здешевлення відсоткових ставок за банківськими кредитами. Компенсаційні виплати, відповідно до цих постанов, дали змогу розблокувати для аграріїв-позичальників кредитний процес, залучивши їх до користування позичковим капіталом та розширити доступ до кредитних ресурсів на ринку кредитних послуг, що суттєво вплинуло на їх конкурентоспроможність. Держава намагалася всебічно підтримати сільськогосподарських товаровиробників, спрямовуючи їх до нарощування обсягів виробництва та реалізації продукції, забезпечення продовольчої безпеки країни. Державна підтримка сільськогосподарських підприємств через механізм здешевлення позик сприяла підвищенню рівня їх забезпеченості кредитними ресурсами [12].

Однак воєнний стан змусив переглянути умови кредитування аграріїв з метою надання підтримки у вигляді державних гарантій за кредитами, а тому КМУ за ініціативи Мінагрополітики були внесені зміни до Постанов № 28 та № 723, затверджені Постановою КМУ № 274 від 12 березня 2022 р. [14].

Основними змінами на підтримку сільськогосподарських товаровиробників у 2022 р. стали:

- програма фінансової підтримки охопила середні підприємства з річним доходом до 50 млн євро (раніше – до 20 млн євро), і великі агропідприємства, незалежно від кількості працівників;

- максимальна сума кредиту для всіх суб'єктів підприємництва (з урахуванням групи пов'язаних компаній) – 60 млн грн (раніше – 50 млн грн);

- кредитування надається для здійснення сільськогосподарської діяльності (посівної) на період дії воєнного стану;

- термін подачі заявки на участь у програмі – до 31 травня 2022 р.;

- строк кредиту – 6 місяців;

- максимальний розмір державної гарантії за портфельними кредитами до 80% суми кредиту суб'єкта мікро-, малого та середнього підприємництва (крім суб'єктів великого підприємництва);

- процентна ставка – 0%;

- цілі кредитування: на придбання сільгосптехніки та на поповнення обігових коштів для придбання насіння, добрив і паливно-мастильних матеріалів [14].

Програма спрямована на аграріїв із посівною площею від 100 до 10 000 га. Отримані гроші повинні бути використані для купівлі добрив, посівного матеріалу, палива, зарплати працівникам.

Відсотки банку за кредитом компенсує держава на різницю між нульовою ставкою та максимально можливою – 14% річних. Державні гарантії на портфельній основі до 80% загальної суми зобов'язань за основним боргом за портфелем кредитів банку-кредитора та 80% за кожним окремим кредитом потрібні, щоб покрити високі ризики під час війни. До прикладу, якщо банк використовує гарантію по максимуму, то із виданого 1 млн грн кредиту – 800 000 грн гарантовані державою, а 200 000 грн – це ризик банку.

Тобто аграрії, не залежно від кількості земельного банку та без застави, можуть отримати пільговий кредит під державні гарантії на посівну кампанію у період дії воєнного стану на території України.

У програмі беруть участь 15 банків. Насамперед, це учасники програми «5–7–9»: АТ «Ощадбанк», АТ КБ «ПриватБанк», АТ «ПУМБ», АТ «ПроКредит Банк», АТ «Райффайзен Банк», АБ «УКРГАЗБАНК», АТ «Укресімбанк», АТ «Кредобанк», АТ «МІБ», АТ «Креді Агріколь Банк», АТ «ОТП Банк», ПАТ «МТБ Банк», АТ «АГРОПРОСПЕРІС Банк», АТ «Піреус Банк МКБ», АТ «ТАСКОМБАНК» [10].

Важливо було створити умови, щоб сільськогосподарські товаровиробники мали необхідний ресурс і могли здійснити увесь комплекс весняно-польових робіт. Без цього неможливе стабільне функціонування галузі. І саме для цього програма держпідтримки «5–7–9%» і програма державних портфельних гарантій були синхронно доповнені «аграрним» напрямом [7].

Також при кредитуванні оборотного капіталу, або при придбанні сільськогосподарської техніки на довший термін (понад 6 місяців) – аграрії можуть скористатися державною гарантією у співвідношенні 50 на 50% разом з рухомим майном – в межах програми «Доступні кредити 5–7–9%» по 2 чи 5 напряму кредитування [11]:

– ставка для агроклієнта становитиме 0%, протягом воєнного стану +30 днів, після – 5% річних для напряму 5 та 0% на період строку дії карантину + 90 днів з дня його відміни, після – 7% річних для напряму 2;

– строк кредитування – 36 місяців для оборотних обігових коштів або 60 місяців для фінансування основних засобів;

– сума кредиту – до 60 млн грн.

Станом на 25 травня 2022 р. аграрії залучили 31,489 млрд грн кредитів, із яких за програмою портфельних гарантій 80% – 20,297 млрд грн (64,5%). Позику отримали 13 016 аграріїв [4].

Динаміка загального обсягу наданих кредитів банками України сільськогосподарським виробника та за програмою портфельних гарантій 80 %, упродовж посівної кампанії 2022 р. під час воєнного стану в державі, представлена на рис. 1.

Лідерами з кредитування є такі регіони: Кіровоградська область (4,81 млрд грн), Київська (3,370 млрд грн), Вінницька (2,916 млрд грн), Дніпропетровська (2,522 млрд грн), Одеська (2,480 млрд грн). Також понад 1 млрд грн залучили Волинська, Львівська, Полтавська, Тернопільська, Харківська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська області [4].

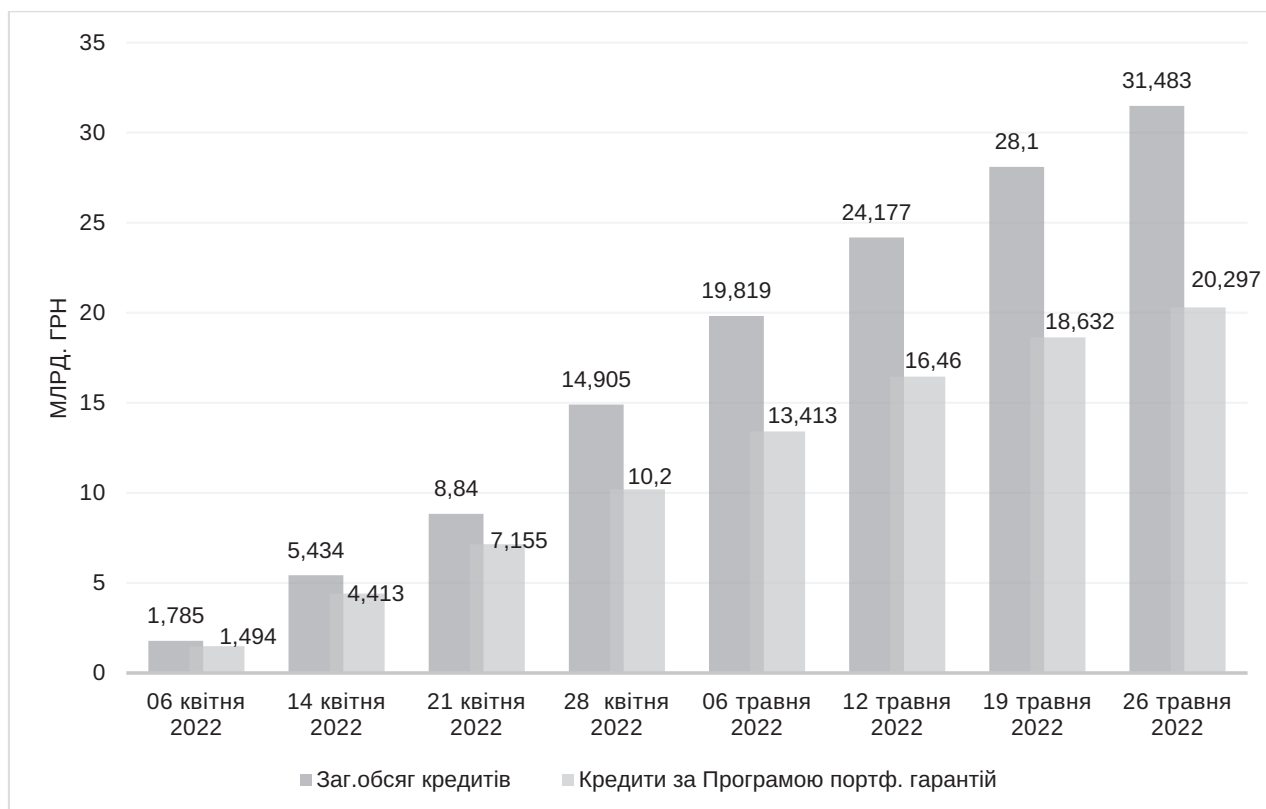
Банкіри досить швидко реагують на постійне оновлення інформації з територій воєнних дій,

щоб своєчасно переглядати, та у разі позитивних змін розширяти територіальні зони для надання кредитів на більш ризикові зони і менш ризикові зони. Для територій із більш високим ризиком банки ухвалюють позитивні кредитні рішення, але із більш прискіпливим розглядом кредитними комісіями.

Проте виявилось, що не усі банки адаптувалися до умов воєнного часу і продовжують в оцінці ризиків клієнтів використовувати принципи мирного часу.

Зафіксовано випадки, коли банки відмовляли у кредитуванні аграріям із Миколаївської, Харківської, Чернігівської, Київської областей та інших регіонів, в яких відбувалися або відбуваються бойові дії, зважаючи на високі ризики [11]. Однак виходом з такої ситуації може бути розподіл ризиків між державою – на 80% та сільгоспвиробником – на 20%. Банк у такому випадку не буде мати жодних ризиків. Але кінцеве ухвалення таких рішень залишається за банками, які досить часто не готові розширювати кредитний портфель на ризикових територіях.

Висновки з проведеного дослідження. Україна, як аграрна європейська держава, інтегрована у світові логістичні процеси, зокрема через постачання продовольства. Воєнні окупаційні дії росії на території України зруйнували роками

Рис. 1. Динаміка загального обсягу банківського кредитування сільгоспвиробників у період посівної 2022 р. та за програмою портфельних гарантій 80%, млрд грн.

Джерело: складено авторами на основі даних [9]

налагоджені логістичні ланцюги експорту агропродукції: заблокували морські порти, пошкодили залізничну інфраструктуру, знищили майже усі нафтобази та нафтопереробні підприємства, зруйнували безліч елеваторів та зерноскладів, замінували поля тощо. Це завдало нищівних втрат економіці України, та АПК зокрема, і поставило під загрозу стабільність глобальної продовольчої безпеки. Тому навесні 2022 р. сільгоспвиробники вкрай гостро потребували банківського кредитування для проведення посівної та поповнення обігових коштів.

З метою вирішення проблеми, Мінагрополітики ініціювало зміни до Програми надання фінансової державної підтримки, згідно з якими був запроваджений механізм надання державних гарантій за портфельними кредитами до 80% суми кредиту сільгоспвиробникам. На кінець травня 2022 р., банківські кредити під державні гарантії отримали 13 016 аграріїв загальним обсягом 20,297 млрд грн.

Державна підтримка аграріїв України та активна позиція банківської системи дали змогу вчасно відреагувати на проблему та вжити усіх заходів для її усунення. Посівна у 2022 р. відбулася, попри безліч труднощів, загроз та ризиків. А це означає, що Україна у 2022/23 м.р. буде мати врожай та зможе виконувати свої продовольчі зобов'язання перед світовою спільнотою. Потрібно відновити лише експортні шляхи!

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Global food crisis must be solved alongside climate crisis: Leaders at WEF(2022). *Financial express*. Available at: <https://www.financialexpress.com/economy/global-food-crisis-must-be-solved-alongside-climate-crisis-leaders-at-wef>.
2. Petrick M. (2003). Empirical measurement of credit rationing in agriculture: a methodological survey, *IAMO*, No 45, Halle (Saale).
3. Swanson Ana. Ukraine Invasion Threatens Global Wheat Supply (2022). *The New York Times*. Available at: <https://www.nytimes.com/2022/02/24/business/ukraine-russia-wheat-prices.html>.
4. Аграрії вже залучили кредитів на понад 31,5 млрд. Available at: <https://minagro.gov.ua/news/agrariyi-vzhe-zaluchili-kreditiv-na-ponad-28-mlrd-grn>.
5. Вжити та нагодувати світ. Українським аграріям не вистачає на посівну близько мільярда доларів. Available at: <https://forbes.ua/inside/vyzhit-i-nakormit-mir-zachem-nuzhna-i-kak-rabotaet-programma-lgotnykh-kreditov-dlya-agrariiev>.
6. Дем'яненко М. Я., Саблук П. Т., Скупий В. М. Державна політика фінансової підтримки розвитку аграрного сектору АПК : монографія. Київ : ННЦ ІАЕ, 2011. 372 с.
7. Коробкова О. Україна «годує» не лише себе, але й інші країни, що розраховують на наш урожай. Available at: <https://nabu.ua/ua/olena-korobkova-45.html>.
8. Лупенко Ю. О., Андрос С. В. Банківське кредитування аграрного сектору економіки. *Економічний Вісник НТУУ «КПІ»*. 2019. № 16. С. 196–207.

9. Міністерство аграрної політики та продовольства України. Офіційний сайт. Available at: <https://minagro.gov.ua>.

10. Міністерство фінансів України. Офіційний сайт. Available at: <https://www.mof.gov.ua/u>.

11. На яких умовах банки надають кредити на посівну і чи можуть на них розраховувати аграрії з зони бойових дій. Available at: <https://latifundist.com/spetsproekt/966-na-yakih-umovah-banki-nadayut-krediti-na-posivnu-i-chi-mozhut-na-nih-rozrahovuvati-agrariyi-iz-zoni-bojovih-dij>.

12. Непочатенко О. О., Мудрак Р. П., Бечко П. К., Непочатенко О. А. Роль кредитного ринку в забезпеченні банківськими кредитами сільськогосподарських підприємств АГРОСВІТ. 2020. № 23. С. 10–16.

13. Патица Н. І. Банківське кредитування сільського господарства в Україні. *Економіка АПК*. 2018. № 2. С. 40–47. Available at: http://eaprk.org.ua/sites/default/files/eaprk/2018/02/eaprk_2018_02_p40_48.pdf.

14. Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 28 та від 14 липня 2021 р. № 723. Постанова КМУ від 12 березня 2022 р. № 274 (Про надання фінансової державної підтримки). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/274-2022-%D0%BF#Text>.

15. Світові експортери не зможуть компенсувати українські поставки зерна. *Економічна правда*. Available at: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/04/5/685240>.

REFERENCES:

1. Global food crisis must be solved alongside climate crisis: Leaders at WEF (2022). *Financial express*. Available at: <https://www.financialexpress.com/economy/global-food-crisis-must-be-solved-alongside-climate-crisis-leaders-at-wef>.
2. Petrick M. (2003). Empirical measurement of credit rationing in agriculture: a methodological survey, *IAMO*, No 45, Halle (Saale).
3. Swanson Ana (2022). Ukraine Invasion Threatens Global Wheat Supply. *The New York Times*. Available at: <https://www.nytimes.com/2022/02/24/business/ukraine-russia-wheat-prices.html>.
4. Ahrarii vzhe zaluchyly kredyiv na ponad 31,5 mlrd [Agrarians have already attracted loans of more than 31.5 billion]. Available at: <https://minagro.gov.ua/news/agrariyi-vzhe-zaluchili-kreditiv-na-ponad-28-mlrd-grn>.
5. Vyzhyty ta nahoduvaty svit. Ukrainskym ahrariiam ne vystachaie na posivnu blyzko miliarda dolariv [Survive and feed the world. Ukrainian farmers are short of about \$ 1 billion for sowing]. Available at: <https://forbes.ua/inside/vyzhit-i-nakormit-mir-zachem-nuzhna-i-kak-rabotaet-programma-lgotnykh-kreditov-dlya-agrariiev>.
6. Demianenko M. Ia., Sabluk P. T., Skupyi V. M. (2011) Derzhavna polityka finansovoi pidtrymky rozvytku ahrarnoho sektoru APK [State policy of financial support for the development of the agricultural sector of the agro-industrial complex]. Kyiv. NNTs IAE. 372 p.
7. Korobkova O. Ukraina «hoduie» ne lyshe sebe, ale y inshi krainy, shcho rozrahovuiut na nash urozhai [Ukraine is "feeding" not only itself, but also other

countries that are counting on our harvest]. Available at: <https://nabu.ua/ua/olena-korobkova-45.html>.

8. Lupenko Yu. O., Andros S. V. (2019) Bankivske kredytuvannia ahrarnoho sektoru ekonomiky [Bank lending to the agricultural sector of the economy]. *Ekonomichnyi Visnyk NTUU «KPI»*, no. 16, pp. 196–207.

9. Ministerstvo ahranoi polityky ta prodovolstva Ukrainy. Ofitsiyni sait. Available at: <https://minagro.gov.ua>.

10. Ministerstvo finansiv Ukrainy [Ministry of Finance of Ukraine]. Ofitsiyni sait. Available at: <https://www.mof.gov.ua/uk>.

11. Na yakykh umovakh banky nadaiut kredyty na posivnu i chy mozhut na nykh rozrahovuvaty ahrarii iz zony boiovykh dii [Under what conditions banks provide loans for sowing and whether farmers from the war zone can count on them]. Available at: <https://latifundist.com/spetsproekt/966-na-yakih-umovah-banki-nadayut-krediti-na-posivnu-i-chi-mozhut-nanih-rozrahovuvati-agrariyi-iz-zoni-bojovih-dij>.

12. Nepochatenko O. O., Mudrak R. P., Bechko P. K., Nepochatenko O. A. (2020) Rol kredytnoho rynku v zabezpechenni bankivskymy kredytamy silskohospodarskykh pidpriemstv [The role of the credit mar-

ket in providing bank loans to agricultural enterprises]. *AHROSVIT*, no. 23, pp. 10–16.

13. Patyka N. I. (2018) Bankivske kredytuvannia silskoho hospodarstva v Ukraini. [Bank lending to agriculture in Ukraine]. *Ekonomika APK*, no. 2, pp. 40–47. Available at: http://eapk.org.ua/sites/default/files/eapk/2018/02/eapk_2018_02_p_40_48.pdf.

14. Pro vnesennia zmin do postanov Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24 sichnia 2020 r. № 28 ta vid 14 lypnia 2021 r. № 723. Postanova KМУ vid 12 bereznia 2022 r. № 274 (Pro nadannia finansovoi derzhavnoi pidtrymky) [On amendments to the resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine of January 24, 2020 № 28 and of July 14, 2021 № 723. Resolution of the Cabinet of Ministers of March 12, 2022 № 274 (On providing financial state support)]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/274-2022-%D0%BF#Text>.

15. Svitovi eksportery ne zmozhut kompensuvaty ukrainski postavky zerna. [World exporters will not be able to compensate for Ukrainian grain supplies]. *Ekonomichna pravda*. Available at: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/04/5/685240>.